

בעניני ראש השנה - שיעור 727

I. ההלכות

- (א) **כליעת תרופות בראש השנה - עיין בשו"ע** (ת"י - ז) דכליעת תרופות מותר ביו"ט שני חוץ מיו"ט שני של ראש השנה דשני הימים קדושה אחת ויום אריכתא הן ויש אומרים דמלאכת טחינה ביום טוב היא רק מדרבנן אין שייך לגזור גזירת שחיכת סממנים משום דהוי גזירה לגזירה משא"כ בשבת ועוד דאם שחיכת סממנים דומה לדיכת תבלין ולא כטחינת תבואה יש להתיר שחיכת סממנים משום מתוך ולדבריהם אין איסור תרופות אפילו ביום ראשון (ילקוט יוסף ד - ז דף קל"ט) אמנם שמעתי מרב דוד פיינשטיין דרק ביו"ט שני חוץ מר"ה מותר
- (ב) **באלו התוקעין תפלת לחש ומפסיקין באמצע הברכה לשמוע התקיעות עיין** כאג"מ (ה - קע"ג) שכתב דאפילו לחולקים על רש"י בשמיעת קדושה שהוי הפסק כתוס' (נרכות דף כ"ה:) בשם ר"ת (ד"ה טד) התם רק מחמת שהוא כעונה סברי הפסק אבל בעצם סברת רש"י ששמיעה לא הוי הפסק לא פליגי עליה ולכן בתקיעות וגם לקריאת התורה השמיעה לכד היא המצוה ולא הוה הפסק ופשוט דאין לגרוע ע"י מהירות התפילה כדי להשוות עצמו עם התוקע (שערים מצויינים בהלכה קכ"ט - כ)
- (ג) **אכילה קודם התקיעות - הגרש"ז אויערבאך** הקפיד שלא לאכול קודם התקיעות אמנם סוף ימיו כשחולשו התפלל שחרית כוותיקין ושמע תקיעות דמיושב וקידש ודעתו שהשיבות החשובות שמקילים לעשות קידוש לפני התקיעות להזהר לאכול רק אכילת ארעי דהיינו פחות מכביצה (מבקשי תורה דף שט"ג) ועיין במועדים וזמנים (ה - ז) ומקראי קודש (כ"ט) וש"ת ציץ אליעזר (ו - ז) וש"ת התעוררות תשובה (שיעור 242)
- (ד) **אם צריך לאכול הפרי חדש קודם המוציא עיין במחצית השקל** (ת"י - ה) שכתב דשהחיינו לא בא אלא בשביל הפרי ואיך יפסיק בין שהחיינו בנטילה וברכת המוציא וכ"כ בסידור יעביץ ובמטה אפרים (ת"י - ו) ויש נהגו לאכול אחר המוציא ועיין עוד בשיעור 675 (VI)
- (ה) **לישב אצל המתפלל ביום הכפורים וגם בכל השנה עיין בשו"ע** (ק"ז - ג - ה) דאסור לישב בתוך ד' אמות שלו שנראה שאינו מקבל עליו עול מלכות שמים (מ"ב ק"ז - סק"ו) והט"ז (סק"ג) כתב משום דאדמת קודש הוא ואסור בין לפניו בין לצדדיו בין אחריו אמנם אם הוא יושב לתקוני תפלה כגון קריאת שמע או איזהו מקומן מותר ויש מקילין אפילו ללימוד תורה אם מוציא בשפתיו ויש מחמירין כמלא עיניו משום שנראה שמשתחוה לו ודעה ראשונה עיקר וללימוד מוסר מותר דאין קבלת עול מלכות שמים יותר מזה (אשי ישראל כ"ט - הערה י"ג) ומותר לאדם חלוש לישב (ק"ז - ג) ועיין בבית ברוך על הח"א (כ"ו - ט) דביוה"כ מצבינו כחלושים ואפשר להקל ועוד צד להקל דבית המדרש המיועד לתלמוד תורה ולא לתפלה כגון ישיבה אין שום איסור לשבת או לעבור בתוך ד"א של המתפלל ועוד אם המתפלל עומד בתחנונים יש מקילין (בית ברוך ועיין בשו"ת בצל החכמה ו - ל"ה) ודלא כהמ"ב
- (ו) **לפסוע ג' פסיעות בתוך ד' אמות לאדם אחר שמתפלל אחריו אסור** (ק"ז - ה) ואם אינו אחריו ממש רק מרוחק לצדדיו נראה דשרי להא"ר (במ"ב סקט"ז) ולא כהמג"א ועוד עצה שיפסע לצדדים (אשי ישראל הערה מ"ח בשם החזו"א) ומותר לש"ץ לפסוע אף כשיש מי שמתפלל אחריו כדי שלא יגרום טירחא לציבור ומוטב יותר שלא יפסע (ס)
- (ז) **לעבור בפני המתפלל במעבר לרבים שבביה"כ - עיין בשו"ע** (ק"ז - ז) שאסור או משום שמבטל כוונתו או משום שמפסיק בין המתפלל להשכינה (מ"ב סקט"ו) ודוקא לפנייהם אבל בצדדיהם מותר להא"ר ולא כהמג"א (מ"ב סקט"ז) והנפק"מ ללעבור לפני קטן יש מתירין דאינו מבטל כוונתו (א"א מבוטשאטש) אמנם משום הטעם דמפסיק בינו לבין השכינה אסור (בשם החזו"א) ועוד נפק"מ למי שמשלשל טליתו על פניו יש מתירים משום דאינו מבטל כוונתו (א"א ס) ויש אוסרים (כה"ל ק"ז) ובספר חינוך דחיי' (ל"ט) כתב שמותר לעבור לפניו וראייתו מקבר המזיק את הרבים דמותר לפנותו (סנהדרין מ"ז:) ויש חולקין דבית הכנס' המיוחד לתפלה אסור משא"כ רה"ר דמיוחד להליכת הרבים (שו"ת בצל החכמה ו - ל) ואם רבים צריכים לצאת ואין דרך אחרת אפשר דמותר (בצל החכמה ו - ל"ה) ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (ח - ט) דכשאין לו דרך אחרת יש להקל לעבור כנגד המתפלל כדי להכנס ללמוד בעת הקבוע לו ויש מקילין לעבור לפניו לענות קדיש או אמן ויש חולקים (אשי ישראל הערה נ"ז) ויש מקילין אם יש שטנדער גבוע י' טפחים ורוחב ד' טפחים לפני המתפלל (א"א מבוטשאטש) ואם צריך לצאת לעשיית צרכיו מותר כדי שלא יעבור באיסור כל תשקצו (א"א מבוטשאטש ס) ועיין בבית ברוך על הח"א (כ"ו - ט"ז) דאין דרך ארץ להאריך בתפלה אם מעכב אחרים לצאת וצריך להתפלל במקום שאין מעכבין האחרים
- (ח) **השומע התקיעות צריך לכוין לאיזה תקיעה תוקעין** כגון של תשר"ת תש"ת תר"ת (מבקשי תורה שט"ד זשס הגרש"ז) וכ"כ המועדים וזמנים (ה - ה) ומקור דין זה הוא מהרמ"א (תק"ז - ו) שכתב דאם תקע תקיעה אחת והתנה שאיזה מן הסדרים הוא

הנכון תעלה לו אותה תקיעה יצא ומשמע דוקא התנה וע"ע מלקט יושר (דף קכ"ה)

(ט) מותר להפסיק בברכת אשר יצר בין תקיעות דמיושב לבין תקיעות דמעומד ועיין בערוך השלחן (סימן תקל"ג - ה) שמביא הר"ן (סוף ראש השנה) והמאור שתמוהו על איסור ההפסק בין תקיעות דמיושב למעומד ועיין ברמ"א (ג) דאם סח בדברים בטלים א"צ לחזור משמע כל לצורך מצוה מותר לכתחילה ואם עובר יותר מחצי שעה מאז שעשה צרכיו דלא יברך עוד כמובא בכף החיים (ס"ק ז - ח) וזה דומה לבתוך פסוקי דזמרה דמותר לברך אשר יצר עיין במ"ב (כ"ה - ח) ולא דמי לברכת ק"ש דאסור להפסק עיין במ"ב (ס"ו - כ"ג)

(י) להתענות ער"ה - איתא במדרש ויקרא (פרשה ל') דבער"ה גדולי הדור מתענין והקב"ה מוותר להם שליש ועפ"ז נהגו רבים להתענות בער"ה ואין זה כיוהרא ועיין עוד בשיעור 726 (III)

(יא) התרת נדרים בערב ראש השנה לנשים - עיין בשיעור 726 (IV)

(יב) לענין ברכת שהחיינו ביו"ט שני של ראש השנה - עיין בשיעור 726 (VIII)

(יג) אכילת הסימנים לשנה טובה - עיין בשיעור 726 (VII)

(יד) יש חיוב שמחה בראש השנה כשאר יום טוב (מ"ב תקל"ז - ח) אמנם מהשו"ע הרב (תקכ"ט - ו) משמע דליכא חיוב והנפק"מ לענין חיוב אכילת בשר ושתיית יין (פ"ת תקל"ז - 8)

II. פסקי רב שלמה זלמן אויערבאך ואבאר

III. ההשקפות ליום הדין

(א) המתנהג בער"ה כהוגן חשוב אצל הקב"ה כאילו התנהג האדם כן כל השנה דהיינו אם עשה תשובה (ר"ה ז:) דהיינו שובה ישראל עד ה' אלקיך וזה הכרתו יתברך ולא הכתו ובוזה יש הבטחה למחילת עונות דמחיקת עון נשאר רושם משא"כ במחילה דאפילו רושם לא נשאר

(ב) ראש השנה היא קבלת עול מלכות שמים - היסוד של מצות התשובה שהוא חסד גדול שנתן ה' לנו הוא האמונה הפשוטה בכורא עולם שהוא משגיח עלינו לכן בר"ה אין מבקשים סליחה רק מרבים בפסוקי מלכיות לקבלו כמלך שמנהיג העולם ואחד מגדולי המוסר הקפיד שלא לומר בעזרת השם שמשמעותו כאלו אנו עושים והוא רק עוזר רק היה אומר ברצות השם והיינו שהקב"ה רוצה ואנו הממלאים רצונו (תשובות והנהגות ז - דף קל"ז)

(ג) אימת הדין בראש השנה - הרמב"ם (צפירוש המשנה סוף פ"ד זר"ה) כתב דלא היו קורין הלל משום הפחד ומורא שחייבין מדינה בימי הדין ועיין בדרשת הגר"ח מוולוז'ין בימי הסליחות שרוב העולם יודעים המשנה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אבל החלק השני של המשנה אלו שאין להם חלק לעוה"ב ... ולא אפיקורס ודרשינן מקרא כי דבר ה' בזה וקאי על מבזה תלמיד חכם או אפילו חבירו בפני ת"ח או אפילו מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא בכלל אפיקורס (סנהדרין ז"ט - ו) ואין לו חלק לעולם הבא וכששמעו הבעלי בתים דברי הגר"ח בוולוז'ין כולם פרצו בבכייה בקול נורא (תשובות והנהגות ז - רע"ב)

(ד) התפילות של ראש השנה מתוך שמחה וחדוה - כפי שנאמר עבדו את ה' בשמחה או בבכייה ובדמעות? עיין בשו"ת יחזקאל דעת (ז - ס"ט) שהביא האור זרוע דבנחמיה (ח - ט - י) צוה העם לאכול ולשתות ולעשות שמחה גדולה בראש השנה ושלא תתאבלו ושלא תבכו ומשם למד רבינו חננאל שאסור להתענות בר"ה וכ"כ הרא"ש (ר"ה ז - י"ד) ודלא כדברי רב נסים גאון שמתיר להתענות ועיין בשו"ע (תקל"ז - ח ז) דאין להתענות ולכן צריך לומר התפילה בנעימה ובשמחה וכן נהג הגר"א שאין לבכות (מעשה רצ"ז) אמנם האר"י ז"ל נהג לבכות הרבה בתפלות ר"ה והיה אומר מי שאין בכיה נופלת עליו כימים אלה היא הוראה שאין נשמתו שלימה והגונה ואפשר לומר דאין לאדם להביא עצמו לידי בכיה מפני קדושת החג כמו שכתב עזרא ונחמיה אבל המתעורר מעצמו לבכות בתפלותיו מחמת התלהבות דקדושה ואהבת ה' אין בזה שום איסור וכיוצא בזה כתב שרבי עקיבא היה בוכה בשבת כשקרא שיר השירים אמנם המתפלל בלא כוונה כגוף בלא נשמה

(ה) המצוה של תקיעת שופר - עיין בהרמב"ם (תשובה ג - ד) שכתב הוא לעורר ישנים השוכחים את האמת בהבלי הזמן ולזה מקיץ השופר בשני קולות היינו ע"י הטבה ושפע ברכה שהשי"ת נותן מקיצו שיבין שהוא נתונה מהשי"ת ולא בכחו ועוצם ידו עשה זה וזה בקול התקיעה ויש הקצה ע"י מה שענישו השי"ת בין מכת הגוף בין בעוני שצריך להקיץ ולהתבונן אשר ידע מי המענישו ולשוב בתשובה והוא קול התרועה ובודאי יש לאדם להקיץ מקול התקיעה שהוא משפע הטוב ולא יצטרך להקצה דתרועה (דרש משה ז - דף ק"ז)

(ו) ראש השנה יום מיוחד לעורר אותנו לתשובה ע"י שמיעת קול ה' ועיין (בראשית ג - ח) הפסוק וישמעו את קול ה' אלקים... ויום זה היה ראש השנה ועיין עוד בשיעור 628 (ו-III)

כתיבה וחתומה טובה

נכנס לעולו נשמת אבי אורי ל' אלול ז' לילא ב"ר יעקב ארזכי ע"ה ואלא ארתי הכא רחל ב"ר גרשון מנחם העניך הכהן ע"ה ואלא נשמת אבי היקר ל' איסר ז' לילא ב"ר אל' ז' לילא ע"ה